Jona Lendering, Hein van Dolen, *Goden en halfgoden. Filon van Byblos over de Fenicische mythologie.* Utrecht: Omniboek 2025, 172 pp., € 22,99 / 10,99 (e-book), 978940192711 / 9789401920728 (e-book)

Riemer Roukema

Kerk en Theologie 76,2 (2025), 251

In het begin van de tweede eeuw van onze jaartelling schreef de Feniciër Filon van Byblos (ca 30 km ten N. van Beiroet) in het Grieks een omvangrijke *Fenicische Geschiedenis*. De naam van de auteur wordt doorgaans als Philo gespeld, niet te verwarren met Philo van Alexandrië. Zoals veel werken uit de oudheid, is de *Fenicische Geschiedenis* op enkele citaten na verloren gegaan. Eusebius, in het begin van de vierde eeuw bisschop van Caesarea in Palestina, is voor die fragmenten onze belangrijkste bron. In zijn werk *Voorbereiding op het Evangelie* citeert hij een groot aantal auteurs van wier werken we anders amper iets geweten zouden hebben. Van Filon citeert hij alleen passages over de Fenicische religie, en zo komen we indirect in aanraking met de godsdienst van een van Israëls Semitische buurvolken. De inwoners van Tyrus en Sidon, de weduwe van Sarefat en de Kanaänitische (of Syro-Fenicische) vrouw die aan Jezus vroeg haar dochter te genezen waren, met een hun opgeplakte aanduiding, Feniciërs. Filon heeft naar eigen zeggen geput uit een oude schriftelijke bron. Zijn presentatie van de goden en andere machten is euhemeristisch, hetgeen betekent dat zij volgens hem teruggaan op beroemde, verdienstelijke mensen. De fragmenten hebben allerlei parallellen met het Oude Testament. Zo lezen we over Elioun, de Allerhoogste (*Eljôn* in het Hebreeuws), Elos, geïdentificeerd met de Griekse oppergod Kronos (*El* in het Hebreeuws) en diens Eloëim (*Elohim*), Baäl (vergriekst tot Belos) en Astarte. Ook vermeldt Filon de Fenicische kinderoffers. Volgens Eusebius werden die goden in zijn tijd nog vereerd, maar dat hij er in zijn geleerde werk aandacht aan besteedt, is omdat hij die religie beschouwt als een voorbereiding op het echt heilzame evangelie. – Filons fragmenten, vertaald door Hein van Dolen, beslaan in dit boek relatief slechts weinig bladzijden, maar Jona Lendering plaatst ze deskundig in hun context en levert er uitvoerig het nodige commentaar op. Een mooi specimen van 'wetenschapscommunicatie', zoals hij het noemt. Een boek voor de liefhebbers, die hierin voortreffelijk worden bediend.